

Västsahara olöst avkolonisering i konfliktfyllt Sahel

Det är i år exakt 50 år sedan de då självständiga afrikanska länderna bildade samarbetsorganisationen OAU (Organization of African Unity) vid ett möte i Addis Abeba den 25 maj 1963. Sammanlagt 32 självständiga stater undertecknade samarbetsdokumentet. Där fastslogs att den nybildade samarbetsorganisationen hade följande mål:

- främja enighet och solidaritet med de afrikanska staterna och agera som en kollektiv röst för den afrikanska kontinenten;
- samordna och intensivföra samarbetet med afrikanska stater för att uppnå ett bättre liv för människorna i Afrika;
- försvara suveränitet, territoriella integritet och oberoende afrikanska stater;
- utrotning av alla former av kolonialism.

Samarbetsorganisationen omorganiserades och bytte namn till Afrikanska unionen (AU) 2002 och består idag av 53 medlemsstater (Afrikas samtliga stater utom Marocko).

Det är i år också exakt 50 år sedan Västsahara togs upp på FNs lista över icke-självstyrande territorier. Det av Marocko ockuperade Västsahara är sedan 1984 fullvärdig medlem av OAU. Trots olika försök från såväl OAU/AU som FN har Västsaharafrågan ännu inte nått någon lösning. Västsahara är fortfarande ett ouppklarat avkoloniseringsärende för FN. Västsahara är idag Afrikas sista koloni.

I två artiklar belyser vi Västsaharafrågan: OAU/AU och Västsaharafrågan och det demokratiexperiment som pågår i flyktinglägren i Algeriet där en majoritet av västsaharierna finns.

OAU/AU och Västsaharafrågan

av Sidi M. Omar

Inledning

Västsahara är det sista afrikanska avkoloniseringsärendet på FNs dagordning. Ärendet har funnits på FNs lista över icke-självstyrande territorier sedan 1963 då territoriet var en spansk koloni. FNs generalförsamling har konsekvent framhållit det västsahariska folkets omistliga rätt till självbestämmande och självständighet, och generalförsamlingens resolution 1514 (XV) innehåller förklaringen om beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk.¹

¹FNs Generalförsamlings Deklaration om kolonialsystemets avskaffande, ”kolonialdeklarationen”, antagen i december 1960.

Men Västsaharas avkoloniseringsprocess avbröts dramatiskt på grund av Marockos militära invasion och ockupation av territoriet den 31 oktober 1975. Trots afrikanska och internationella ansträngningar till en lösning har avkoloniseringen av Västsahara ännu inte slutförts eftersom Marocko som ockuperar stora delar av landet, förhindrar det västsahariska folkets utövande av sin oförytterliga rätt till självbestämmande och självständighet.

Denna artikel undersöker hur Västsaharafrågan har behandlats inom den afrikanska kontexten genom att titta på vilken roll OAU (Organization of African Unity) och dess efterföljare AU (African Union) haft i de interna-

tionella ansträngningarna att avkolonisera Afrikas sista koloni. Historien om OAU:s ansträngningar i Västsaharafrågan är lång och mångfacetterad. Artikeln berör också några viktiga politiska händelser i syfte att formulera den allmänna kontext där OAU/AU behandlat frågan.

OAU:s behandling av frågan om Spanska Sahara/ Västsahara

Det är relevant att inledningsvis understryka att OAU:s officiella politik när det gäller Västsaharafrågan i huvudsak styrdes av principer och mål i dess stadga, särskilt de som rör den totala avkoloniseringen av de afrikanska territorierna. Ett av de viktigaste syftena med OAU:s stadga, som antogs och undertecknades i Addis Abeba i Etiopien den 25 maj 1963, var att utrota alla former av kolonialism i Afrika (artikel II, d). Dessutom antogs i Addis Abeba den 22-25 maj 1963 resolution CIAS/Plen.2/Rev.2 om avkolonisering, i vilken de afrikanska ledarna uttryckte sin enhälliga övertygelse om det akuta behovet att samordna och intensifiera ansträngningar för att påskynda uppnåendet av nationellt oberoende för alla afrikanska territorier som fortfarande var under utländsk dominans. Där bekräftades också alla afrikanska oberoende staters plikt att stödja folk i Afrika i deras kamp för frihet och självständighet. OAU erkände att gränsproblem utgjorde en allvarlig och varaktig åsiktsskiljande faktor och ansåg att upprättade gränser från kolonialtiden var en viktig vägledande princip. För detta ändamål antog OAU i Kairo, 17-21 juli 1964 resolution AHG/Res. 16 (I) om gränstvister mellan afrikanska stater, och alla medlemsstater förband sig att respektera de gränser som existerade när de uppnådde nationell självständighet.

Det är också viktigt att i detta sammanhang påminna om att bildandet av OAU 1963 sammanföll med införandet av Spanska Sahara, som territoriet då kallades, på FN-listan över icke-självstyrande territorier. Två år senare, den 16 december 1965, antog FN:s generalförsamling sin första resolution om Spanska Sahara. I resolution 2072, som åberopar resolution 1514 (XV), uppmanade FN Spanien, som var den administrerande makten, att vidta alla nödvändiga åtgärder för att befria Spanska Sahara från kolonialt förtryck.

Som tidigare omnämnts var OAU:s politik vad gäller Västsahara baserad på organisationens principer och mål, särskilt de som gäller avkolonisering, och det var på denna grundval som OAU betraktade det dåvarande Spanska Sahara som ett afrikanskt land under utländsk ockupation. Denna politik förstärktes ytterligare genom den status som FN gett territoriet som ett icke-självstyrande territorium. I Addis Abeba, den 31 oktober-4 november 1966, antog OAU resolution CM / Res. 82 (VII) om territorier under spansk dominans. I enlighet med artikel 2 i OAU:s stadga vari fastställs att utrota alla former av kolonialism från kontinenten som ett av OAU:s viktigaste mål, uttryckte ministerrådet sitt fulla stöd till alla ansträngningar som syftar till en omedelbar och ovillkorlig frigörelse av alla afrikanska territorier under spansk dominans (Ifni, Spanska Sahara, Ekvatorialguinea och Fernando Po). De värdjade också till Spanien om att resolut inleda en process som gav frihet och oberoende för alla dessa regioner, och att avstå från alla åtgärder som skulle kunna skapa en situation som äventyrade fred och säkerhet i Afrika.

Vid OAU:s möte i Addis Abeba den 27 augusti-6 september 1969, antogs resolution CM / Res. 06 (XIII) om avkolonisering och apartheid. I resolutionen bekräftades legitimitet för den frigörelsekamp som inletts i Zimbabwe, Moçambique, Angola, Guinea (Bissau), Namibia, Sydafrika, Franska Somaliland (Djibouti), Spanska Sahara och Komorerna, och rekommenderades mer omfattande stöd till de afrikanska befrielseörelserna materiellt, ekonomiskt och diplomatiskt. OAU uppmanade också Spanien att förverkliga generalförsamlingens resolution 2428 (XXIII) om Spanska Sahara. Resolution 2428 (XXIII), som antogs den 18 december 1968 om frågan om Ifni och Spanska Sahara, bekräftade folkets i Spanska Sahara oförtytliga rätt till självbestämmande i enlighet med generalförsamlingens resolution 1514 (XV), och uppmanade Spanien att avstå från alla åtgärder som kunde försena processen att avkolonisera Spanska Sahara.

Samma uppmaning till Spanien upprepades av OAU:s ministerråd i Addis Abeba den 24 till 31 augusti 1970 (CM / Res. 234 (XV)) och vid OAU:s möte i Rabat, Marocko, 5 till 12 juni 1972 där rådet antog resolution CM / Res. 272 (XIX) om särskilda åtgärder om avkolonisering och kampen mot apartheid och rasdiskriminering. Beträffande Spanska Sahara uttryckte rådet sin solidaritet med dess befolkning under spansk dominans och uppmanade åter Spanien att möjliggöra att folket i det territoriet kunde utöva sin rätt till självbestämmande och självständighet. Denna resolution antogs enhälligt (inklusive Marockos röst).

I Addis Abeba 17-24 maj 1973 antog OAU resolution CM/Res.301 (XXI) om Sahara under spansk dominans. Med hänvisning till resolution CM/272 (XIX) fördömde rådet den spanska regeringens förhållande manövrer och uttryckte sin solidaritet med folket i Sahara. Sessionen uppmanade också FN att utan dröjsmål åtaga sig sitt ansvar genom att garantera snabb tillämpning av det förfarande som anges i relevanta resolutioner. Det är värt att omnämna att resolutionen CM/Res.301 (XXI) antogs några dagar efter bildandet av Frente Popular para la Liberación de Saguaiat El Hamra y de Río de Oro (Frente Polisario) den 10 maj 1973 med uttalande mål att använda väpnad kamp för att uppnå självständighet från spansk kolonial dominans. Rörelsen fick genast överväldigande stöd bland den västsahariska befolkningen och erkändes senare som den enda och legitima representanten för det västsahariska folket.

Trots trycket genom Frente Polisarios ökande aktiviteter och FN:s och OAU:s påföljande krav på territoriets avkolonisering var det först i augusti 1974 som Spanien slutligen förklarade sig vara berett att anordna en folkomröstning om självbestämmande i Västsahara i början av 1975. Som svar på Spaniens beslut meddelade kung Hassan II av Marocko att hans land inte kunde acceptera en folkomröstning som inkluderade möjligheten till självständighet för Västsahara. Mauretanien förenade sig av ren självbevaringsdrift med Marocko genom att göra anspråk på Västsahara och uppmanade Internationella domstolen (ICJ) att göra en bedömning av territoriets förkoloniala rättsliga status. Den 13 december 1974 begärde generalförsamlingen att ICJ skulle avge ett rådgivande yttrande om Västsaharas status före den spanska kolonisationen och uppmanade Spanien att skjuta upp folkomröstningen till dess generalförsamlingen hade fått domstolens rådgivande yttrande. Vid

OAU:s möte i Kampala, Uganda 28 juli - 1 augusti 1975 antogs resolution AHG / Res. 75 (XII) om Spanska Sahara. I resolutionen uppmanade OAU Spanien att avstå från alla handlingar som skulle kunna skada territoriets avkoloniseringsprocess till dess ICJs yttrande tillkännagivits.

Genom att skjuta frågan till ICJ och genom att tillfälligt skjuta upp Spaniens planer på folkomröstning hoppades Marocko att ICJ skulle stödja dess anspråk på territoriet. Dock var domstolens rådgivande yttrande, vilket tillkännagavs den 16 oktober 1975, ett tungt slag mot Marockos planer. Yttrandet var otvetydigt i termer av att å ena sidan förneka existensen av några band av territoriell suveränitet mellan Marocko och Mauretanien och Västsahara, och å andra sidan stöd till avkolonisering av territoriet baserat på principen om självbestämmande. Som svar på den Internationella domstolens utslag beordrade kung Hassan II, med medverkan av vissa västmakter, den militära invasionen och ockupationen av Västsahara vilket ledde till början av den väpnade konflikten mellan det västsahariska folkets befrielsearmé (SPLA) och marockanska styrkor.

Den marockanska ockupationen av Västsahara stred mot otaliga av FNs och OAUs resolutioner samt OAUs princip om koloniala gränsers obestämbarhet och ICJs rådgivande yttrande. I enlighet med generalförsamlingens resolution 2625 (XXV), som föreskriver att inget territoriellt förvärv till följd av hot eller bruk av våld skall erkännas som lagligt har OAU / AU och FN-medlemsstater aldrig erkänt Marockos ockupation av Västsahara eller kraftfulla annektering av territoriet. I enlighet med generalförsamlingens resolutioner 34/37 (1979) och 35/19 (1980), är Marocko en ockupationsmakt i Västsahara och FN har aldrig erkänt Marocko som administrerande makt av territoriet.

I stället för att ta sitt ansvar som kolonial och administrerande makt av territoriet inledde Spanien hemliga förhandlingar med Marocko och Mauretanien vilka kulminerade i undertecknandet av ett trepartsavtal i Madrid den 14 november 1975 där Spanien avslutade sin administration av Västsahara. Vidare undertecknade den 14 april 1976 Marocko och Mauretanien en överenskommelse där Västsahara delades och där den norra delen tilldelades Marocko och den södra delen Mauretanien. Det rapporterades också att Spanien tillförsäkrades en andel på 35 procent av territoriets fosfattillgångar. Uppenbarligen var Madridavtalet ogiltigt eftersom dess syfte var att beröva människor deras oförytterliga rätt till självbestämmande och självständighet. Genom att underteckna överenskommelsen bröt de tre undertecknarna dessutom mot en grundläggande norm i internationell rätt, nämligen staters skyldighet att fullfölja sina förpliktelser i enlighet med FN-stadgan.

När Spanien drog sig tillbaka från territoriet efterlämnade det ett rättsligt och institutionellt vakuum och Frente Polisario utropade den 27 februari 1976 Demokratiska Sahariska Arabrepubliken (SADR). Utropandet av SADR var resultatet av det västsahariska folkets långvariga anti-koloniala kamp för att försvara sitt land samt rätten till självbestämmande och självständighet. Den 4 mars 1976 fick SADR sin första regering och vid Frente Polisarios tredje kongress i augusti 1976 fick SADR sin första konstitution inklusive principerna för styrande och

drift av de statliga institutionerna. I inledningen underströk konstitutionen det västsahariska folkets tresidighet, den arabiska, den afrikanska och den muslimska egenarten liksom deras tidigare och nuvarande antikoloniala motstånd för att försvara sin frihet och självständighet. Sedan starten har SADR erkänts av mer än 80 länder runt om i världen, och 1984 blev SADR fullvärdig medlem av OAU och är en av grundarna av AU.

På grund av utvecklingen i Västsahara, samlades OAUs stats- och regeringschefer i Port Louis, Mauritius, 2 till 6 juli 1976, och antog resolution AHG / Res. 81 (XIII) om sammankallande av ett extra toppmöte om Västsaharafrågan.

OAU:s möte i Khartoum, Sudan, 18 till 22 Juli 1978, antog resolution AHG / Res. 92 (XV), där OAU uttryckte sin djupa oro över den allvarliga situationen i landet och spänningarna i regionen till följd av Marockos fortsatta ockupation av Västsahara. Mötet noterade ICJs rådgivande yttrande och bekräftade OAUs ansvar när det gäller sökandet efter en rättvis och fredlig lösning. Mötet beslutade också att för detta ändamål inrätta en ad hoc-kommitté som skulle bestå av minst fem av OAUs statschefer. Slutligen uppmanade rådet alla stater i regionen att avstå från att vidta någon form av åtgärder som kan hindra strävandena efter en rättvis och fredlig lösning.

De enorma kostnaderna under kriget gjorde att kung Hassan II insåg det omöjliga att nå en militär seger i Västsahara. I ett försök att stoppa det västsahariska folkets befrielsearmé och de ökande diplomatiska framsteg som den västsahariska republiken gjort i Afrika och på andra håll, tvingades kung Hassan II att begrunda, om än av taktiska skäl, möjligheten att hålla en folkomröstning om självstyre i Västsahara som en väg ut ur konflikten.

Vid OAU:s möte i Nairobi, Kenya 24-27 juni 1981, granskade OAUs stats- och regeringschefer rapporten från generalsekreteraren och rapporterna om Västsahara från statschefernas ad-hoc-kommitté. Mötet noterade också med tillfredsställelse det högtidliga åtagandet av kung Hassan II att acceptera genomförande av en folkomröstning samt hans löfte att samarbeta med ad-hoc-kommittén i sökandet efter en rättvis, fredlig och varaktig lösning. OAU-församlingen antog därför resolution AHR / Res. 103 (XVIII) om Västsahara, där det beslutades att inrätta en kommitté för genomförandet, med uppdrag att i samarbete med FN vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa en allmän och fri folkomröstning. Parterna i konflikten uppmanades att åtlyda ett omedelbart eldupphör. Kommittén för genomförandet skulle mötas före slutet av augusti 1981 och i samarbete med parterna i konflikten utforma alla andra relevanta detaljer för genomförandet av folkomröstningen. Den begärde också att FN i samverkan med OAU skulle tillhandahålla en fredsbevarande styrka stationerad i Västsahara för att tillförsäkra fred och säkerhet under organiserandet och genomförandet av folkomröstningen och efterföljande val.

De afrikanska förlikningsinsatserna kulminerade sedan i antagandet av resolution AHG / Res. 104 (XIX) om Västsahara i Addis Abeba från 6 till 12 juni 1983. Resolutionen uppmanade parterna i konflikten, Marocko och Frente Polisario, att genomföra direkta förhandlingar med sikte på att få till stånd ett eldupphör för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för en fredlig och rättvis folkomröstning under överinseende av OAU och FN. Även

om beslut togs att arbeta vidare med frågan om Västsahara, välkomnade OAU också de västsahariska ledarnas konstruktiva attityd att möjliggöra för det nittonde toppmötet att mötas genom frivilligt och tillfälligt tillbakadragande. OAUs resolution AHG/Res. 104 (XIX) skulle då utgöra hörnstenen i FN:s efterföljande ansträngningar att avkolonisera Västsahara.

Trots Marockos tidigare åtagande inför OAU 1981 och löftet att tillåta folkomröstning och respektera dess resultat, blev det genast uppenbart att Marocko inte var uppriktig i sina avsikter och att det bara handlade om att vinna tid. OAUs svar mot Marockos manövrer och avsaknad av samarbetsvillig attityd var det historiska beslutet 1982 att erkänna den västsahariska republiken (SADR), vilket följdes av att SADR tillträdde sin plats som en fullvärdig medlemsstat i OAU vid organisationens session i Addis Abeba den 12-15 november 1984.

FN:s generalförsamling antog enhälligt resolution 40/50 den 2 december 1985 på grundval av ett utkast som introducerades av Senegals president, då OAUs ordförande, på uppdrag av Afrikas stater. Resolution 40/50 uppdrog åt generalsekreteraren att inleda diskussioner med de två parterna i konflikten, Marocko och Frente Polisario, i syfte att få dem att samarbeta för genomförandet av resolutionen. I resolutionen AHG/Res. 104 (XIX) som antogs av OAU 1983, upmanades parterna att starta (a) direkta förhandlingar för att nå (b) ett eldupphör, och (c) att komma överens om villkoren för en fri och rättvis folkomröstning om självbestämmande för Västsaharas folk.

Inom ramen för generalförsamlingens resolution 40/50 inledde OAUs ordförande och FN:s generalsekreterare 1986 en gemensam medling i syfte att erhålla godkännande från de båda parterna i konflikten för en fredsplan, vars främsta syfte var att möjliggöra för folket i Västsahara att utöva sin omistliga rätt till självbestämmande och självständighet under förhållanden som är godtagbara för dem, och därmed också det internationella samfundet. I detta sammanhang utarbetade FN och OAU en gemensam fredsplan som godkändes av de båda parterna den 30 augusti 1988 och antogs enligt säkerhetsrådets resolutioner 658 (1990) och 690 (1991). Syftet med planen var att genomföra en fri och rättvis folkomröstning under FN:s överinseende där det västsahariska folket kunde utöva sin rätt till självbestämmande i valet mellan självständighet eller integration med Marocko. Säkerhetsrådet beslöt också upprätta en FN:s mission för genomförande av en folkomröstning i Västsahara (MINURSO) att övervaka det eldupphör som trädde i kraft den 6 september 1991 och att genomföra en folkomröstning om självbestämmande vid ett visst datum före februari 1992 enligt den tidtabell för genomförande som godkändes av säkerhetsrådet enligt resolution 690 (1991).

Återigen och trots sina tidigare åtaganden gentemot FN / OAUs fredsplan visade Marocko omedelbart sin ovilja att gå vidare med folkomröstningen om självbestämmande eftersom det blev klart att de västsahariska väljarna oundvikligen skulle välja självständighet för territoriet. FN-missionen är fortfarande närvarande i Västsahara och övervakar vapenvilan, men folkomröstningen har ännu inte genomförts på grund av Marockos omedgörliga inställning och dess avslag på varje lösning av konflikten som bygger på det västsahariska folkets utövande av sin oförytterliga rätt till självbestämmande och självständighet. Som partner med FN till fredsplanen för Västsahara behöll OAU samtidigt sitt prin-

cipliella ställningstagande i denna fråga, som bygger på principerna i OAUs stadga och dithörande resolutioner.

AU fortsatte engagemanget i Västsaharafrågan

Omvandlingen av OAU till Afrikanska unionen (AU) beskrevs som en stor händelse i kontinentens institutionella utveckling. Det tog decennier för denna institutionella förändring att utvecklas och förverkligas, men 1999 kan pekas ut som det år då OAU beslutade att upprätta en afrikansk union som ett sätt att påskynda processen av ekonomisk och politisk integration inom kontinenten. Sedan dess har ansträngningarna fördubblats att uppnå detta mål som kulminerade vid toppmötet i Durban, Sydafrika, den 9-10 juli 2002 som markerade den officiella sjösättningen av AU.

I AUs grundfördrag, antaget i Lomé, Togo, den 11 juli 2000, betonade de afrikanska ledarna att AU ska fungera i enlighet med ett antal principer inkluderande bland annat suverän likställdhet och ömsesidigt beroende mellan unionens medlemsstater; respekt för existerande gränser vid uppnått oberoende; och förbud att använda våld eller hot om våld mellan medlemsstater i unionen. Det är därför inte konstigt att Marocko är det enda afrikanska land som inte är medlem av den afrikanska unionen, eftersom det fortsätter ockupera delar av en medlemsstat i AU, nämligen den västsahariska republiken, i strid med AUs mål och principer i dess grundfördrag.

Som efterföljare till OAU har AU under åren haft samma principiella ståndpunkt som OAU i Västsaharafrågan. En handlingsplan (SP / MONTERING / PS / PLAN (I)) antagen av AU i Tripoli, Libyen, den 31 augusti 2009, inkluderar de åtgärder som behöver vidtas för att påskynda lösningen av konflikter och krisituationer och konsolidera freden i Afrika. Beträffande Västsahara, lovade AUs ledare sitt stöd för de pågående FN-insatserna för att bryta det nuvarande dödläget. De krävde också intensifierade insatser för genomförande av en folkomröstning så att folket i landet kan välja mellan alternativen självständighet eller integration i Marocko.

Oroad över människorättssituationen i de ockuperade områdena i Västsahara, uppdrog januari 2012 det verkställande rådet åt Afrikanska unionens människorättskommission (ACHPR) att utföra ett uppdrag i Demokratiska Sahariska Arabrepublikens (SADR) ockuperade områden med syfte att utreda brott mot mänskliga rättigheter. Detta belyser det ökande intresset inom AU för frågan om mänskliga rättigheter i de ockuperade territorierna i SADR samt AUs hållning när det gäller Marockos olagliga ockupation av Västsahara.

AU antog 15-16 juli 2012 rapporten från unionens Peace and Security Council om tillståndet för fred och säkerhet i Afrika. Beträffande Västsahara förnyade mötet AUs uppmaning till säkerhetsrådet om en mer proaktiv inställning till konflikten. Framför allt uppmanade rådet säkerhetsrådet att försöka skapa förutsättningar som gör det möjligt för Västsaharas folk att utöva sin rätt till självbestämmande i enlighet med internationell rätt och relevanta beslut av AU däribland AUs handlingsplan som antogs den 31 augusti 2009. I samma sammanhang antog AUs verkställande utskott i Addis Abeba den 21-25 januari 2013 beslut EX.CL/Dec.758 (XXII) angående kommission-

ens verksamhetsrapport. Beträffande Västsahara begärde det verkställande rådet att kommissionen vidtar alla nödvändiga åtgärder för att genomföra en folkomröstning om självbestämmande.

Trots att avkoloniseringen av Västsahara godkänkts av FN och OAU sedan 1960-talet har avkoloniseringen av territoriet ännu inte avslutats trots de fortsatta afrikanska och internationella insatserna för att nå en lösning.

Den västsahariska republiken (SADR) har konsoliderat sina förbindelser med ett stort antal länder i världen, främst i Afrika, Västindien, Latinamerika, Asien och sydöstra Stilla-havsområdet. På regional och afrikansk nivå, har SADR aktivt verkat för att förstärka och effektivisera regionala säkerhetsstrukturer i kampen mot internationell organiserad brottslighet och andra säkerhetsshot, i överensstämmelse med de skyldigheter som åligger dem som medlemsstat i Afrikanska unionen.

Slutsats

Mot bakgrund av ovanstående diskussion har det klargjorts att OAU / AUs behandling av Västsaharafrågan har styrts av OAU-stadgans principer och mål respektive AUs grundfördrag. I synnerhet har åtagandet om den totala avkoloniseringen av de afrikanska territorierna under utländsk ockupation och förverkligandet av nationell självständighet varit en vägledande princip för OAU/AU vad gäller Västsaharafrågan. I detta sammanhang förblir Västsahara en kolonial fråga där FNs doktrin och praxis rörande avkolonisering måste tillämpas. Detta innebär att den enda framkomliga och juridiska lösningen ligger i det västsahariska folket i deras oförytterliga rätt till självbestämmande och självständighet genom en fri, rättvis och demokratisk folkomröstning om självbestämmande.

Marockos ockupation och våldsannektering av Västsahara 1975, i strid med otaliga FN- och OAU-resolutioner och ICJs rådgivande yttrande om Västsahara, har utgjort ett bestående förnekande av det västsahariska folkets rätt till

självbestämmande och självständighet. Dessutom har Marocko efter att ha förkastat FN / OAUs fredsplan påvisat att det fortfarande är ovilligt att följa den fredliga, demokratiska och livskraftiga vägen som leder till en varaktig lösning på Västsaharakonflikten, nämligen folkomröstning om självbestämmande.

Såsom OAU reagerade kraftigt mot Marockos omedgörlighet genom att erkänna SADR 1982 bör det internationella samfundet nu skicka Marocko ett starkt budskap om att de grundläggande reglerna för det internationella systemet och folkens oförytterliga rätt till självbestämmande och oberoende inte kan hållas som gisslan av en omedgörlig ockupationsmakt som upprepade gånger har underlåtit att uppfylla sina internationella åtaganden. Slutförandet av avkoloniseringen av Västsahara, Afrikas sista koloni, genom att säkerställa det västsahariska folket omistliga rätt till självbestämmande och självständighet, att ge extra stimulans till de pågående insatser som syftar till att konfrontera utmaningar om fred och säkerhet på kontinenten, kommer att vara en viktig språngbräda för att uppnå den länge eftersökta regionala samt kontinentala integrationen.

* * *

Dr Sidi M. Omar är fd ständigt representant för den Västsahariska republiken (SADR) till Afrikanska unionen. Han är nu verksam vid Interuniversity Institute for Social Development and Peace (IUDESP), Universitat Jaume I, Castellón, Spanien.

Artikeln har tidigare varit publicerad i Pambazuka news nr 618.

Artikeln publiceras i svensk översättning med tillstånd av Sidi M. Omar.

Demokratiexperiment i omtvistad nation

av Alice Wilson

När flyktingar går och röstar, och när de höjer sina röster vid möten som de deltar i eller i sina hem, för att kritisera sin regering, visar de hur mycket de värderar möjligheten till demokratiskt deltagande.

Tystnaden sänkte sig över rummet. Minuterna innan hade cirka 50 personer framfört och utbytt åsikter i den sista sessionen av tre dagars deltagande i demokratiska möten. Dessa möten hade skett i samband med parlamentsvalet. Chefen för vallokalen var beredd att tillkänna vinnarna och förlorarna i valet dagen innan. I denna valkrets skulle endast sex av de 21 kandidaterna bli parlamentsledamöter. Men vilka sex?

Känslorna hos de som lyssnar kan vara bekant för de som haft möjlighet att rösta eller som ställt upp i val någonstans i världen. Ändå är dessa val ovanliga. De ägde rum i en stat som på de flesta kartor inte är utmärkt och som bara delvis åtnjuter internationellt erkännande som stat. Valet var till Demokratiska Sahariska Arabrepublikens (SADR) exilparlament. SADR är en blivande statskonstruktion som organiseras genom Polisario, befrielse rörelsen i det omstridda området i Västsahara. Valet, som hölls i februari 2012, pågick i flyktingläger i sydvästra Algeriet, där SADR verkar i exil. Genom sina egna lagar och författningar styr en sammanslagning av SADR och Polisario en civil flyktingbefolkning i lägren. Exilbefolkningen uppskattas till cirka 160.000 personer. Trots konkurrensen i 2012 års val bland cirka 153 kandidater som kandiderade till 52 direktvalda platser i parlamentet fanns det inga politiska partier i flyktinglägren. Vad är valet om under sådana omständigheter? Är de i själva verket demokratiska? För att ta itu med dessa frågor måste vi titta på hur de västsahariska flyktinglägren fungerar. Det visar också vilka former som demokratiska engagemang kan ta förutom en sluten omröstning i flerpartival.

En ovanlig demokrati

Västsahara är ett omtvistat område som ligger mellan Marocko och Mauretanien. Både Marocko och Polisario hävdar överhöghet över det territorium som delvis annekterades av Marocko 1975 då Spanien drog sig tillbaka från sin forna koloni. Polisario kräver en folkomröstning om självbestämmande. Tusentals västsaharier flydde Marockos annektering och utgör nu en flyktingpopulation i den algeriska öknen nära Tindouf. Andra västsaharier lever fortfarande under marockansk kontroll i de annekterade områdena. En marockansk försvarsmur skiljer de områden som Marocko kontrollerar från det Polisario-kontrollerade Västsahara, och avskiljer befolkningen från de i exil. Till skillnad från andra fall av annektering och exil, såsom Tibet, är Västsahara okänt. Men de är de olyckliga innehavarna av föga avundsvärda rekord: Afrikas sista icke-självstyrande territorium (koloni) och dess mest långvariga flyktingdrama.

Västsahara är därför ovanligt i sig. Dess experiment i demokrati är också ovanligt. Är det ändå möjligt att uppnå mål som är allmänt erkända som demokratiska? Kan lägrens

politiska system främja fredliga och folkligt sanktionerade ändringar i styrande myndigheter, representation av olika politiska åsikter i den offentliga sfären och ställa styrande myndigheter till svars? Över tid har flyktinglägren upplevt flera tillfällen där reformer införts för att främja dessa mål.

Det verkar som de västsahariska flyktingarna samtidigt inte vill att Polisario ska fragmenteras i olika politiska partier förrän en folkomröstning om självbestämmande uppnåtts men är inte beredda att vänta tills dess för att uppnå andra demokratiska mål. 2012 skedde byten av 69 procent av parlamentets platser. Ledamöterna förklarar att inom ramen för ett brett stöd för självbestämmande finns olika åsikter om hur man ska uppnå det målet. Parlamentets möjlighet till missförtroendeomröstning finns, vilket kan leda till att regeringen eller enskilda ministrar tvingas avgå. 1999 tvingades hela regeringen avgå.

De västsahariska flyktingarnas demokratiska experiment är också anmärkningsvärda när det gäller jämställdhet och spridning. Flyktingarna har varit framgångsrika att välja kvinnliga parlamentariker i högre andel än i många andra afrikanska och arabiska länder - 33 procent 2008 och 25 procent 2012. Förtroendevalda, i och utanför parlamentet, har också olika klanbakgrunder inklusive historiskt marginaliserade grupper. Väljarna kan välja fler än en kandidat från en lång lista. Detta hjälper till att minska den potentiella effekter av "rösta med klanen", eftersom väljare måste stödja ett antal kandidater för att rösten ska vara giltig.

De demokratiska experimenten i de västsahariska flyktinglägren ger oss möjlighet att berika våra definitioner av val. Trots ett hårt liv för flyktingar kan den sahariska öknen ändå vara grogrund för en spirande demokrati. När flyktingar går och röstar och när de höjer sina röster vid möten eller i sina hem, för att kritisera sin regering, visar de hur mycket de värderar möjligheten till demokratiskt deltagande. Tillsammans med västsaharier på andra håll, hoppas de att en framtida folkomröstning bidrar till ett fredligt slut på konflikten i Västsahara.

* * *

Dr Alice Wilson är socialantropolog och Junior Research Fellow vid Homerton College, University of Cambridge. Genom sin forskning har hon levt med Västsaharas flyktingfamiljer och observerat många val i de västsahariska flyktinglägren.

Artikeln har tidigare varit publicerad i Pambazuka news nr 618.

Artikeln publiceras i svensk översättning med tillstånd av Alice Wilson.